הקשה המגן אברהם (או"ח סי' תצד סק"א) וז"ל, היאך אנו אומרים בשבועות 'יום מתן תורתינו', הלא קיי"ל כר' יוסי דאמר בז' בסיון נתנה תורה וכו' ולדידן לעולם שבועות בו' בסיון וכו', עיי"ש.

ואפשר ליישב הקושיא בהקדם מה דאיתא בבת עין (דרושים לשבועות) וז"ל, על ידי גודל העונה והשפלות האמיתית שהיה במשה רבינו ע"ה מחמת בושה לא היה רוצה לקבל את התורה תיכף אחר ב' ימים פרישות, והוסיף עוד יום אחד, כענין מלאכי השרת שלא קבלו את התורה ואינם מזכירים את השם רק אחר ג' תיבות, וישראל אחר שקיבלו את התורה נזדככו ומזכירים את השם אחר ב' תיבות (חולין צא:), וע"כ קודם קבלת התורה [שלא זכו עדיין ישראל למדריגה זו] רצה משה דווקא שיעשו ג' ימים פרישות והשי"ת הסכים על ידו, ע"כ.

ולפי זה י"ל דדווקא קודם מעמד מתן תורה היינו צריכים לג' ימים של הכנה, אבל כיום לאחר שכבר קיבלנו את התורה והזדככנו ואנו יכולים תמיד להזכיר את השם מיד לאחר שתי תיבות, ע"כ די לנו בשני ימי הכנה ושפיר לומר 'זמן מתן תורתינו' על יום ו' סיון, ודוק.

ובזה אפשר לבאר את הנאמר באקדמות, 'בבבי תרי ותלת דאפתח בנקשותא', דלכאורה קשה וכי האקדמות הן רק שנים ושלשה תיבות, וע"פ הנ"ל יש לבאר, דהנה המנהג לקרוא את האקדמות קודם הקריאה של החודש השלישי (כדאיתא בט"ז או"ח סי' תצד סק"א), ואם תקשה כיצד אנו קורין את הקריאה הנ"ל בו' בסיון, הרי מתן תורה היה בז' בסיון, ועל זה מבאר, 'בבבי תרי ותלת', ומרמז לזה שאנו זוכים להזכיר שמו של הקב"ה אחר ב' תיבות ואילו המלאכים זוכים לזה רק אחר תלת תיבות, ולכן מסיים 'דאפתח בנקשותא', שדבר זה שאנו קרובים לה' יותר מהמלאכים מטיל עלינו אימה ופחד.

ובזה אתי שפיר מאי טעמא קוראים הקריאה של מתן תורה ביום ו' סיון דייקא, דאחר קבלת תורה כבר נזדככנו ויכולים להזכיר שם ה' לאחר ב' תיבות וכנ"ל דמהאי טעמא גם די לנו בב' ימי הכנה לקבלת התורה.

עוד יש ליישב את קושיית המגן אברהם, הנה חזינן בחוש שקודם שאדם מקיים המצוה יש לו חשק ורצון עז לקיימה, אך אח"כ כשבא לקיימה בפועל יש לו הרבה מניעות, [ועיין בדברי קדשו של כ"ק מרן מהר"י זי"ע מבעלזא על הפסוק 'ועתה אם שמוע תשמעו' וגו']. ולפי זה יש לומר שהנה עם ישראל עשו הכנה דרבה לכבוד מתן תורה כידוע, והיה חשקם רב וגדול לקבל את החמדה גנוזה[א], אך אח"כ כשקיבלו בפועל את התורה כבר לא היה להם הרצון והחשק כמקודם, אשר על כן אנו אומרים בחג השבועות 'זמן מתן תורתינו', על אף שהתורה ניתנה בז' סיון, כדי לרמז שעיקר קבלת התורה צריכה

[א] כדאיתא בחינוך (מצוה שו) וז"ל, בביאור טעם מצות ספירת העומר, נצטוינו למנות ממחרת יום טוב של פסח עד יום נתינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף ללבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המנין מראה לאדם כי כל ישעו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא. וזהו שאנו מונין לעומר, כלומר כך וכך ימים עברו מן המנין, ואין אנו מונין כך וכך ימים יש לנו לזמן, כי כל זה מראה בנו הרצון החזק להגיע אל הזמן, ע"כ.

להיות בחשק ובשמחה כפי שהיה לישראל בזמן ההכנה למתן תורה שאז החשק והרצון היה עז, ולא כפי הזמן שקיבלו בו בפועל שאז כבר היה להם מניעות.

במגן אברהם שם הביא תירוץ על הקושיא הנ"ל מספר עשרה מאמרות, שיש כאן רמז על יו"ט שני של גלויות (פירוש, שבחוץ לארץ אומרים גם ביום ז' בסיון 'זמן מתן תורתנו'), ויש לבאר הענין שדייקא בחג זה נרמז ענין יו"ט שני של גלויות.

ויש לומר, דהנה אמרו חז"ל דבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד, והפשט בזה הוא על דרך 'יתרון האור מן החושך', והיינו שמי שנמצא בחושך יש לו הרבה יותר השתוקקות וצמאון לראות אור ממי שנמצא באור שאינו משתוקק אליו כל כך, וע"כ בעלי תשובה אשר ישבו בחושך זמן רב יש להם השתוקקות וצמאון להשי"ת כ"כ עד שאין צדיקים יכולים לעמוד על מקומם.

והנה ידוע שבכל יו"ט זוכים להארת פני השי"ת זה אפשר לומר שיושבי הארץ הקדושה הם מהלכים באור פני מלך חיים, שהרי היא ארץ אשר 'עיני ה' אלקיך בה' (דברים יא יב), ולכן די להם ביום אחד בלבד, אך יושבי חו"ל הרחוקים מאור פני ה' והם בבחינת העם ההולכים בחושך יש להם צמאון רב אל האור, ולפיכך הם זוכים לשני ימים, היינו להארה נוספת של פני ה'.

ועוד יש לומר, דאיתא בתניא (פל"ג) וז"ל, ישמח בכפליים בשמחת ה' וגודל נחת רוח לפניו יתברך באמונה זו דאתכפיא ס"א ממש ואתהפך חשוכא לנהורא שהוא חשך הקליפות שבעוה"ז החומרי המחשיכים ומכסים על אורו יתברך עד עת קץ וכו', ובפרט בארצות עו"ג שאוירם טמא ומלא קליפות וס"א, ואין שמחה לפניו יתברך כאורה ושמחה ביתרון אור הבא מן החושך דייקא, ע"כ. ונמצא לפי זה שלעבודתם של יושבי חו"ל היושבים בחושך יש מעלה שאף בתוך החושך עובדים את השי"ת, ומטעם זה ניתן להם עוד יום אחד של יו"ט.

ולפי האמור יובן היטב שדווקא במתן תורה נרמז הענין של יו"ט שני של גלויות, וזה כדי ללמדנו כלל גדול בתורה שיתרון האור מן החושך, וידע האדם גודל החשיבות שיש בזה שמתגבר על עצמו ולומד תורה גם בתוך החשכות והנסיונות שזהו גורם שמחה גדולה יותר לפניו יתברך, וכן נלמד גודל החשיבות שיש במה שהאדם יש לו השתוקקות להשי"ת, וכל זה יתן לאדם כח להתחזק ולהתגבר על כל הנסיונות ולעבדו באהבה ושמחה.

הנה שם החג הוא 'שבועות', ויש להתבונן מדוע שם החג נקרא על שם ז' השבועות שמנינו אותם עד החג, דלכאורה ענין הספירה הוא רק כדי שנדע מתי לקבוע את החג, ואינו חלק ממהות החג.

ואפשר לומר דהנה ידוע ששבעת השבועות של הספירה הם ימי תיקון המידות, אשר על כן לומדים בו מילי דאבות לתקן וליישר המידות כדי לזכות לכתרה של תורה, וכידוע שדרך ארץ קדמה לתורה, ולפי זה יש לומר שע"כ נקרא שם חג מתן תורה 'שבועות' דייקא, שהם ז' שבועות הספירה, כדי לרמז לאדם שכדי לזכות לקבלת התורה צריך הוא

להקדים ולתקן את מידותיו בדרך ארץ הקודמת לתורה.

בדרך צחות יש לתת טעם לכך שחג השבועות הוא יום אחד בלבד, ואילו פסח וסוכות הם שבעה ימים, דבחג השבועות שאנו מקבלים על עצמינו עול התורה צריכים מיד להתחיל ללמוד בהתמדה כדבעי, ולכן הוא יום אחד בלבד כדי שלמחרתו יוכל האדם ללכת לבית המדרש ללמוד ולא יבטל מסדריו הקבועים.

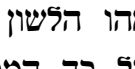

וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר כח כו)

וביום הבכורים. חג השבועות קרוי בכולי קליר חטים ע"ש שתי הלחם שהם לשבועים למנחת חטים הבאה מן החדש: (רש"י)

יש לדקדק מהו הלשון 'בשבועותיכם', וכבר עמדו על כך המפרשים, ואפשר לבאר ע"פ מה ששמעתי מהרב דבתי מדרשינו הגה"צ רבי אליעזר דוד פרידמן שליט"א, לתרץ את השאלה הידועה מדוע כתיב בתורה 'תספרו חמשים יום', והרי סופרים רק מ"ט, וביאר ע"פ מה דאיתא מכ"ק מרן מהר"י זי"ע מבעלזא, על הנאמר לאחר פרשת וידוי מעשרות (דברים כו טז) 'היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות', ופירש רש"י, בת קול מברכתו הבאת בכורים היום וכו', והנה טרחו המפרשים (רא"ם, משכיל לדוד ועוד) לבאר שהרי פסוק זה נאמר אחר וידוי מעשרות ולא בפרשת ביכורים. וביאר מרן ז"ל, דאיש ישראל אחרי שזכה לקיים מצות הבאת ביכורים ותרומות ומעשרות, לבו נשבר בקרבו ומחשב בעצמו שהיה יכול לעשותם ביתר שלימות, ולבו מלא געגועים והשתוקקות לקיים שוב המצוות בשלימות, וגעגועים אלו נחשבים אצל השי"ת כאילו עשה שוב המצוות היום בשלימות, ולכן בת קול מברכתו הבאת ביכורים היום וכו', ע"כ. ולפי זה ביאר דביום חמשים עושה האדם חשבון נפשו איך עברו עליו מ"ט ימי הספירה, ויש לו לב נשבר מכך ולכן נחשב אצל הקב"ה כאילו מקיים ביום החמשים שוב את כל מצות הספירה של המ"ט ימים, ודפח"ח.

ולפי דרך זה יש לבאר 'בשבועותיכם', ר"ל, שע"י ההתבוננות והלב נשבר שלכם ביום הזה כנ"ל, אז באמת נחשב לכם 'ביום הביכורים', כאילו ספרתם כראוי את כל שבעת השבועות של ימי הספירה, והיינו דכתיב 'בשבועותיכם', שע"י הגעגועים שלכם עשיתם ותיקנתם את כל השבועות של הספירה.

עוד אפשר לפרש באופן אחר בהקדם מה דאיתא בספה"ק (בני יששכר ניסן מאמר ד דרוש ט, ועוד) דבליל פסח הגביה הקב"ה את בני ישראל למעלה ממדריגתם, ואח"כ העבודה בימי הספירה להגיע למדריגה זו ע"י יגיעה ועבודה של כל אחד. ולפי זה יש לומר שע"כ בעת לאחר מ"ט ימי הספירה נקרא יום זה 'בשבועותיכם', כלומר, בא הכתוב לציין לכך שהארה זו של יום הבכורים באה ע"י אתערותא דלתתא, היינו ע"י ההכנה של שבעה שבועות

שספרנו, ואינה כהארת ליל פסח שהיא מאתערותא דלעילא.

ועוד יש ליישב, דהנה ידועה קושיית המג"א מדוע אומרים בשבועות 'זמן מתן תורתינו' הרי התורה נתנה בז' בסיון, וי"ל, דמבואר בגמ' שהתורה נתנה בז' ולא בו' משום שמשה רבינו הוסיף יום אחד מדעתו ואכן הסכים המקום ב"ה עמו, וידוע דהענין בזה שנתינת התורה היתה ביום שהחליט בו משה דייקא, לרמז שהתורה נמסרה לחכמי ישראל בשלימות והרשות בידם לדרוש ולחדש בתורה כפי אשר תשיג ידם, ועל פי זה י"ל דלכן כתיב 'בשבועותיכם' לרמז שאכן יום זה שייך לישראל.

ועוד יש לומר, ע"פ מה דאיתא בגמ' (סנהדרין יט:), אמר רבא בתחילה נקראת [התורה] על שמו של הקב"ה, ולבסוף נקראת על שמו שנאמר (תהלים א ב) 'בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה', ופירש רש"י, נקראת על שמו, של אותו תלמיד שטרח בה כדכתיב 'ובתורתו' דמשמע של כל אדם, ולפי זה יש לומר שביום חג השבועות שבני ישראל מקבלים על עצמם עול תורה ועמלים בתורה ע"כ התורה נקראת על שמם, וזה מרומז במש"כ 'בשבועותיכם', ודוק.

וספרתם לכם ממחרת השבת וגו', עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה' (ויקרא כג טו-טז).

איתא בחת"ס (תורת משה שם פסוק יא), וז"ל, יש ליתן טעם מ"ט שינה קרא ואמר 'ממחרת השבת יניפנו הכהן', ולא אמר ממחרת הפסח או לשון אחר שאין בו ספק [פירוש, שבזה פקרו הצדוקים שהכוונה לשבת ממש], ועוד 'ממחרת השבת השביעית' כתב רמב"ן ממחרת השבוע השביעית, כי שבוע שלימה נקרא 'שבת', ויהיה ב' לשונות בחד קרא משני ענינים, כי 'ממחרת השבת יניפנו', היינו מחרת יו"ט, ו'ממחרת השבת השביעית', רוצה השבוע השביעית, ע"כ.

ואפשר לומר בדרך רמז, ע"פ מה דאיתא בבני יששכר (ניסן מאמר ד אות ט) לבאר מדוע נקרא יו"ט ראשון של פסח 'שבת', לרמז כי בפסח זוכים ישראל לאתערותא דלעילא שלא כפי עבודתם, ומעין הארה שיש ביום שבת קודש שקדושתה קביעא וקיימא, ואח"כ בימי הספירה עיקר העבודה מצד האדם, באתערותא דלתתא, עיי"ש.

ולפי זה יש לומר הטעם שקורא הכתוב את ערב חג השבועות שהוא הזמן של סיום ימי הספירה בשם 'שבת' דייקא, כדי לרמז לאדם שלאחר שסיים האדם את העבודה של אתערותא דלתתא בימי הספירה, לא יחשוב שהכל בא מצדו, אלא ידע שהכל הוא כמו 'שבת', דהיינו שכל העבודה שעשה בימי הספירה הכל הוא מכח סייעתא דלעילא, ואז לא יחזיק טיבותא לנפשיה, ובזכות ענוה והכנעה זו יהיה כלי מוכן לקבל את התורה ביום החמישים שהוא כנגד שער החמשים.

והקרבתם מנחה חדשה לה' (ויקרא כג טז).

איתא בספה"ק שבחג השבועות אנו מקבלים את התורה מחדש (מאור עינים יתרו ועוד), והנה חזינן בחוש שהיאוש הוא המונע הגדול מהאדם לקבל על עצמו מחדש עול תורה, והיינו שהאדם חושב שכבר ניסה כמה וכמה פעמים ולא עלתה בידו ללמוד כראוי.

ולפי זה יש לומר שבחג השבועות יש התחדשות בקבלת התורה וכל יהודי מקבל את הכח להתגבר על היאוש ולהתחיל הכל מחדש, ואפילו עני, אין עני אלא בדעת, שדרכו להביא 'מנחה', יכול להתחדש ולהביא 'מנחה חדשה', ורמז לדבר 'חדשה' הוא בגימטריא 'יאוש', ור"ל, שבחג השבועות בו מקריבים 'מנחה חדשה' יכול אפילו עניו שבישראל להתחדש ולנצח את היאוש.

איתא בגמ' (פסחים סח:), אמר רבי אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי 'לכם', מאי טעמא יום שניתנה בו תורה, ופירש רש"י, שישמח בו במאכל ומשתה, וכו', עיי"ש. ואפשר לבאר הענין בזה בהקדם מה דאיתא בבאר משה (במדבר דרוש למתן תורה) וז"ל, כל תענוגי עוה"ז הגשמיים כאין ואפס יחשבו למול התענוג העליון, כי כל תענוגי גשמי מזה העולם יהיה היותר גדול ומתוק אינו כי אם לפי שעה, למשל תענוג האכילה ממאכלים מבושמים טובים ומתוקים כל עוד שהאדם אוכל בהיותו רעב ותאב לאכול יתענג מהמאכל ההוא, אבל אח"כ כי ישבע לחם ויגמר אכילתו בטל התענוג ההוא ולא יערבו כל המאכלים טובים וכל המעדנים שבעולם וכו', אבל מי שזוכה להשיג מנועם העליון הק' ממתיקות העבודה זה התענוג הוא קיים לעד, עיי"ש.

ולאור דבריו יש לפרש את עומק דברי חז"ל דבעצרת בענין נמי 'לכם', והיינו כנ"ל ששמח שירבה בו במאכל ובמשתה, והוא משום שעל ידי שהאדם יאכל וישתה יזכה לראות ולהבחין את ההבדל הגדול בין תענוג של רגע עובר וחולף כהנאות העולם הזה, לבין טעמה הטוב של התורה הקדושה היקרה מכל מחמדי עולם אשר טעמה ותענוגה קיימים לעד.

בטעמא דמילתא דבעצרת בעינן נמי לכם נאמר בגמ' משום שיום שניתנה בו תורה הוא, ופירש רש"י, דבעינן נמי 'לכם', שישמח בו במאכל ומשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו, ע"כ.

ויש להעיר מדוע לא נאמר כן גם על פסח דבעינן לכם להראות שנוח ומקובל לישראל שיצאו ממצרים, וכן בסוכות מדוע לא נאמר דבעינן נמי לכם כדי להראות שנוח לאדם שיצא ממצרים והקיפוהו ענני הכבוד וכו', וצריך ביאור.

ויש לומר בהקדם מה דאיתא בתורת אבות לבאר מדוע המצוה בפסח היא אכילת מצה העשויה מקמח ומים בלבד, ואילו בשבועות המצוה היא להביא שתי הלחם, וכן אוכלין מאכלי חלב ודבש, וביאר שיש חילוק בין קיום מצוות לעסק התורה, קיום המצוות צריך להיות כשור לעול וכחמור למשא לקיים גזרת המלך גם אם אינו מבין ואין לו טעם ותענוג במצוה, אך עסק התורה הק' צריך להיות מתוך

תענוג ושמחה מהלימוד[ב], אשר על כן, בפסח שנהיינו לעבדי ה' אנו אוכלים מצה שיש בה רק קמח ומים, להורות שקיום המצוות הוא גם בלי טעם והבנה, אך בשבועות שהוא זמן מתן תורה אז מביאים את שתי הלחם ואוכלים מאכלי חלב ודבש לרמז על התענוג והשמחה של עסק התורה הק', עכת"ד.

ולפי זה אתי שפיר שבפסח או בסוכות המרמזים ליציאה ממצרים ולקבלת עול מלכותו יתברך ולקיים מצוותיו לאו כו"ע מודי דבעינן 'לכם', היינו שאין בהם את ענין התענוג וההנאה, וכדאמרי אינשי בפסח אין יכולים לאכול מה שרוצים, ובסוכות אין יכולים לאכול באיזה מקום שרוצים, אבל בשבועות יכולים לאכול מה שרוצים ובאיזה מקום שרוצים, היינו מטעם הנ"ל שבשבועות שהוא זמן מתן תורה אז דייקא בעינן 'לכם', ור"ל שצריך להרבות בשמחה והנאה להורות שכך הוא דרכה של לימודה של תורה שכאשר האדם לומד מתוך שמחה וחיות אז התורה נכנסת בקרבו כנ"ל.

איתא בפסחים (סח:) רבי אליעזר אומר, אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה, רבי יהושע אומר, חלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש וכו', אמר רבי אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא יום שניתנה בו תורה, ע"כ.

יש לבאר אליבא דר' יהושע איך יתכן לחלק בדיוק חציו לאכילה וחציו לבית המדרש, ומטו משמיה דהאמרי אמת זי"ע ע"פ מש"כ רש"י (שמות כד ו) 'ויקח משה חצי הדם', מי חלקו מלאך בא וחלקו, דביו"ט יכולים לעלות למדריגה של מלאך.

ואפשר לבאר בפלוגתת ר"א ור' יהושע בדרך רמז, דר"א סובר, או כולו לה', פירוש, לעסוק בתורה ובתפילה לשמה בשלימות הכוונה, או כולו לכם, לקיים מצות שמחת יו"ט באכילה ושתיה, והכל לשם שמים דווקא, ור' יהושע בא להקל ולומר דאפילו אם עשייתו היא חציו לה' וחציו לכם דהיינו דגם בשעה שהוא עוסק בתורה ותפילה מכוין ג"כ שלא לשמה, וכן אם קיום מצות שמחת יו"ט אינה בשלימות לשם שמים ג"כ שפיר דמי.

עוד יש להוסיף דהנה מתאמרא מצדיקים לפרש הפסוק (בראשית כא כו), 'ויאמר אבימלך' וגו', דקאי על הקב"ה, 'וגם אתה לא הגדת לי', היינו בשעת ההגדה, 'וגם אנכי' היינו בשבועות שאומרים אנכי, 'לא שמעתי', מכלל ישראל שמתפללים על פרנסה, 'בלתי היום' היינו רק בר"ה שנקרא 'היום' כדאיתא בזוה"ק (ח"ב לב:), כל אחד מתפלל על זה וזה אינו די, כי צריך בכל עת להתפלל על מזונותיו.

ולפי זה אפשר לומר דבשבועות שבו נידונים על פירות האילן כולי עלמא מודי דבעינן נמי לכם, שצריכים להתפלל על צרכי פרנסה ביום זה, שלא יהיה בבחינת 'אנכי לא שמעתי', כנ"ל.

עוד יש לבאר, הנה הגוף נקרא 'לכם', ואילו הנשמה שהיא חלק אלו־ה ממעל נקראת 'לה'', וכל אחד בפני עצמו נחשב רק חצי, אך כשהם מחוברים יחד הם דבר שלם, ואז יכול הגוף להתקיים, והנשמה

[ב] עיין בספר אגלי טל בהקדמה.

יכולה לפעול פעולתה בזה העולם, וידוע שהמשילום חז"ל (סנהדרין צא.) לחיגר וסומא וכו', ולפי זה יש לומר דאם עוסק האדם בחג בתורה ותפילה שהוא מזון הנשמה, ומאידך גם עוסק באכילה ושתיה שהם צרכי הגוף אז נחשב לו שמקיים חציו לה' וחציו לכם, היינו 'חציו לה" שיש באדם עצמו דהיא הנשמה, נותן לה מזונה וחיותה ע"י התורה והתפילה, וכן לחציו השני שהוא הגוף בבחינת 'לכם', נותן לו מזונו באכילה ושתיה.

ועוד יש להוסיף, דיש להעיר, איך יתכן 'כולו לכם', הרי האדם חייב להתפלל כמה תפילות ביו"ט ואינו יכול כל היום ממש לעסוק באכילה ושתיה, וע"כ צ"ל ע"פ מה שמתאמרא מצדיקים שאמרו אחר התפילה עתה סיימנו לקיים את ה'חציו לכם', ובזה שפיר אפ"ל שכל היום ממש הוא 'לכם', וש"י.

ועוד אפשר לומר דהאדם שמתפלל רק על צרכיו בגשמיות, וכן לומד לא לשמה, שפיר נחשב 'כולו לכם', כלומר, שגם התפילה והתורה היא בעצם לכם דהיינו, לצורך עצמו, ודוק, ומ"מ גם זה שפיר דמי דמתוך שלא לשמה בא לשמה.

בעצרת הכל מודים דבעינן נמי לכם. אפשר לבאר ע"פ מה דאיתא בתורת המגיד הק' ממעזריטש זי"ע (חלק ב שבועות ד"ה וארז"ל לא נתנה תורה), דמאכלו של ת"ח הוא רוחניות התורה וכו', ועל ידי מאכלו משיג התורה, ולכן נקרא 'שולחן', 'שולח נ', שערי בינה שזוכה להשיג בשעת האכילה בקדושה, עכת"ד. ולפי דברי קדשו מבואר היטב שבשבועות שהוא זמן מתן תורה שמתחדש בכל שנה ושנה נשפע בו מזון דק ורוחני, וע"י האכילה כראוי לשם שמים יכולים להשיג התורה כל חד לפום דרגא דיליה, ולכן כו"ע מודו דבעינן נמי 'לכם'.

איתא בבת עין (דרושים לשבועות), רב יוסף הוה עבדו ליה עגלא תלתא ביומא דעצרתא, אמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא (פסחים סח.), כי שתי הלחם הם בחינת יוסף, כי שני פעמים 'לחם' גימטריא 'יוסף', עיי"ש באורך.

ויש להוסיף ע"פ מה דאיתא מהרה"ק ר' ברוך ממעז'בוז זי"ע (בוצינא דנהורא עמ' דש) לבאר לשון הזמר, על שתי לחם יבצעו תמימים, שאפילו הצדיקים השלימים והתמימים לפעמים יבצעו וישברו ויפלו ממדריגתם מפאת 'שתי לחם' הם הפרנסה והאשה [הקרויה ג"כ לחם כמ"ש 'כי את הלחם אשר הוא אוכל'], כי על ידם הם בטלים מעבודתו ית"ש. ולפי זה אפשר לומר דאיתא בגמ' (קידושין ל:) בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, והיינו שע"י כח התורה הק' אפשר לקדשם להעלות גם עניני 'שתי הלחם' הנ"ל המרמזים לפרנסה ולאשה שיהיו כדבעי, וזהו שאמר רב יוסף, אי לא האי יומא דקא גרים כמה 'יוסף', וכנ"ל שנרמז בזה הגימטריא של שני פעמים 'לחם', איכא בשוקא, כלומר, אם לא אותו היום שקיבלנו בו את התורה שממנה כח ועזרה להתגבר על היצר, לא היינו יכולים לקדש ולהעלות את עניני שתי ה'לחם' המרמזים לפרנסה ולאשה כנ"ל.

עוד יש להוסיף, דהנה כתיב (שמות כ יז) 'ובעבור תהא יראתו על פניכם לבלתי תחטאו', וביאר באורח לחיים (יתרו ד"ה והנה, ואתחנן ד"ה ונראה דהנה) שעיקר השמירה מן היצר הרע היא ע"י היראה, ואמר המגיד הק' ממעזריטש זי"ע דמשום שקיבלו בני ישראל את התורה מאהבה ע"י שאמרו נעשה ונשמע ומידת האהבה אינה מועילה בעת הסתלקות המוחין, אשר על כן כפה עליהם ההר כגיגית שיקבלו את התורה מיראה שהיא עומדת לעד והיא שמירה מיצר הרע בכל עת, עכת"ד. ויש להוסיף שמחמת כן מצינו שהיתה יראה גדולה במתן תורה, וכן נקטו חז"ל בלשונם נתנה התורה מפי הגבורה, כמ"ש בקדושת לוי שבא לרמז שניתנה במידת הגבורה דייקא, וכעין זה איתא בטור (או"ח סי' תיז), שחג השבועות הוא כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק ומרמז ג"כ להנ"ל.

ולאור זאת יש לומר שרב יוסף רצה לעורר ביום מתן תורה את מידת היראה כנ"ל שהיא השמירה הגדולה מהיצר הרע, אשר על כן עבדו ליה עגלא תלתא, ורמז בזה למידת היראה, דהנה ג' פעמים 'עגל' הוא בגימטריא 'שדה' (עיין שם בבת עין מה שרמז בגימטריא של ג' פעמים עגל), ו'שדה' מרמז ליצחק אבינו כדאיתא בפסחים (פה.), שיצחק קרא לבית המקדש 'שדה'.

טעמי המנהג אכילת מאכלי חלב

איתא ברמ"א (או"ח סי' תצד סעי' ג), שנוהגין לאכול מאכלי חלב בשבועות. אפשר לבאר הרמז במנהג זה, דהנה ידוע דמאכלי חלב מביאים שינה על האדם [כמו שמצינו שיהודית האכילה גבינה לראש הצוררים וחתכה את ראשו וכו' (כדאיתא בכלבו סי' מד)], **ואיתא** בעבודת **יששכר לבאר** דברי חז"ל (שבת פו:) שביומא קמא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא, ופירש, שמשום שקיבלו עליהם עול תורה חלש כחם, שהתורה מתשת כחו של אדם (סנהדרין כו:), ואפשר לומר שקודם מתן תורה אכן תש כוחם מכך שקיבלו על עצמם עול תורה, אך לאחר שקיבלו את התורה הקדושה שהם 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', נתמלאו שמחה ומי שהוא מלא שמחה וחשק לאיזה דבר הוא מבטל ממנו את העייפות ויש לו כח להיות ניעור זמן הרבה, ומבשרי אחזה.

וכן הוא בתורה, שמי שיש לו חשק ושמחה בלימודו הוא מצליח לעסוק בתורה אף אם הוא עייף, על כן במתן תורה שנכנם בהם חשק ושמחה עצומה לעסוק בתורה כתיב, 'ברוך הנותן ליעף כח', שאז נתגברו על עייפותם ולא היו צריכים לשינה כלל, וי"ל דמטעם זה אוכלים בשבועות מאכלי חלב דייקא שהם מביאים את השינה, כדי להורות שאנו שמחים כ"כ עם התורה הק' עד כדי כך שאף אם נאכל דברים המביאים לידי שינה נוכל להתגבר על העייפות ולעסוק בתורה.

ואפשר להוסיף שעל כן נעורים בליל שבועות ועוסקים בתורה, וזה ג"כ לרמז לענין הנ"ל, שמכח השמחה שיש לנו בתורה אנו מתגברים על העייפות ועוסקים בתורה, וזהו לימוד לנו לכל השנה שיהיה לנו שמחה אמיתית בתורה ונסתפק בשינה מועטת [שזהו אחד מקניני התורה, 'במיעוט שינה'].

אפשר לתת טעם לשבח מדוע אוכלים מאכלי חלב בשבועות, הנה אמרו חז"ל (ברכות מ.), כלי ריקן מחזיק, מלא אינו מחזיק, ור"ל, מי שחושב שכבר למד ויגע והשיג את התורה הרי הוא בבחינת כלי מלא ואינו מחזיק דברי תורה, אך מי שממעיט עצמו וסובר שאין בידו תורה, הרי הוא כלי מחזיק ברכה לקבל את התורה, והנה אמרו חז"ל (פסחים מט:) שעם הארץ אסור לאכול בשר, אשר על כן דווקא ביום מתן תורה שאז יכול היצר הרע להכנים בלב האדם מחשבות של רמות רוחא שכבר יודע ולמד הרבה וכו', אוכלים חלב דייקא, וזה כדי לרמז שכולנו בבחינת עמי הארץ הגם שקיבלנו את התורה, וללמוד אנו צריכים.

עוד אפשר לומר, דהנה עיקר הזכות לקבלת התורה היא האחדות וכדכתיב (שמות יט ב) 'ויחן שם ישראל כנגד ההר', ופירש רש"י, כאיש אחד בלב אחד, ובהלכות זימון (מג"א או"ח סי' קצו סק"א) נפסק, אחד אוכל גבינה ושנים בשר מצטרפין, דהאוכל גבינה מצי אכיל עם האחרים.

ולפי זה יש לומר שע"כ אוכלים בשבועות מאכלי חלב דייקא, וזה כדי לרמז על אחדות שכל אחד יכול לצרף עצמו עם כל יהודי באשר הוא, וזהו רמז להאחדות שהיתה לישראל בהר סיני שבזכות זה זכו לקבל את התורה.

וע"פ הנ"ל יש לתת טעם למה שאמרו חז"ל (פסחים מט:) שעם הארץ אסור לו לאכול בשר, והענין דהנה ידוע שיש ב' דרכים שיהא נחשב לאדם כאילו קיים את כל התרי"ג מצוות, אף מה שאינו יכול לקיים בפועל, א. ע"י אחדות עם כל ישראל (כמ"ש האוה"ח הק' פר' פקודי). ב. ע"י לימוד התורה שעל ידה אפשר לזכות לכל הקדושות (כידוע מרבוה"ק מבעלזא זי"ע) ולכן עם הארץ שאינו יכול לקיים העצה של לימוד התורה צריך להתחבר עם כל ישראל כדי שיהא נחשב לו כקיים את כל המצוות, ועל כן אסור הוא באכילת בשר שאז אינו יכול להתחבר עם מי שאוכל חלב, ורק תלמיד חכם שיכול לקיים גם את העצה השניה של לימוד התורה יכול שפיר לאכול בשר.

איתא במ"ב (סי' תצד ס"ק יג), גם נוהגין בקצת מקומות לאכול דבש וחלב, מפני שהתורה נמשלה לדבש וחלב כמו שכתוב (שה"ש ד יא) 'דבש וחלב תחת לשונך'.

והנה חזינן שמאכלי חלב אכן אוכלים אך דבש לא מצינו כ"כ שאוכלים, ובפשטות יש לומר דיוצאים ידי אכילת דבש ע"י שאוכלים מיני מזונות מתוקים כמו דבש.

ועוד יש לומר, דמה שנמשלה התורה לדבש הוא רק לשבר את האוזן, ומדויק בלשון הכתוב (תהלים יט יא) 'מתוקים מדבש', היינו שהתורה מתוקה יותר מהדבש, ובאמת אין סוף למתיקות ועריבות התורה, וידועים דברי אוה"ח הק' (דברים כו יא) שאם היו בני אדם מרגישין במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה וכו'. אשר על כן לא אוכלים מאכלי דבש שאין זה באמת שוה ערך לתורה, אלא רק לשבר את האוזן, ומה שאוכלים מאכלי חלב, היינו משום שהתורה נמשלה לחלב, שכשם שחלב הוא חיות האדם, וכמו

שרואים שמיד שנולד האדם חיותו היא מחלב, כן התורה היא חיות האדם ובלא זה אינו יכול להתקיים, כמשל חז"ל (ברכות סא:) על הדגים שאינם יכולים לפרוש מהמים, אשר על כן אנו אוכלים בשבועות מאכלי חלב דייקא לרמז שהתורה היא חיינו.

עוד יש לבאר, הנה בראשית הלימוד אין האדם מרגיש חיות ומתיקות בלימודו, והמתיקות באה רק לאחר זמן, ולכן לא נהגו ישראל לאכול דבש ביום מתן תורה לרמז שאת הדבש, כלומר, את המתיקות בתורה, לא מרגישים מיד בהתחלה אלא רק לאחר זמן, שכל ההתחלות קשות ומכאן והלאה יערב לכם, ואנו מקבלים עול תורה גם בלי דבש, כלומר, גם בלי להרגיש כלום מהמתיקות, רק לעשות רצון ה' שציוה עלינו ללמוד.

ובזה אפשר מה שאומרים תיקון ליל שבועות שנתקן על כמה פסוקים מתחילה וכמה פסוקים מהסוף, ובאופן כזה קשה מאד להבין ולהרגיש טעם בלימוד, ויש לומר דבא לרמז לענין זה שאין לנו לחפש רק את הדבש, היינו המתיקות שבתורה.

איתא בבני יששכר (סיון מאמר ד אות ה) וז"ל, מנהג אבותינו תורה היא לאכול מאכלי חלב בחג השבועות, נ"ל הטעם, חלב רומז לחסד גוון לובן, והנה ל'הגיד ב'בקר ח'סדך (תהלים צב ג) ר"ת חל"ב[ג], ע"כ.

ויש להוסיף, הנה אמרו חז"ל (פסחים קיח.), אמר רבי יהושע בן לוי, הני עשרים ושתה 'הודו' כנגד מי, כנגד עשרים ושתה דורות שברא הקב"ה בעולמו ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו, וע"כ אוכלים מאכלי חלב לרמז שעד קבלת התורה זן הקב"ה את עולמו בחסד, ומעתה שקיבלנו את התורה אנו זוכים בדין.

וי"ל דזה הטעם שעם הארץ אסור לו לאכול בשר, ור"ל, כיון שאינו עוסק בתורה שהיא חיותו של עולם לכאורה אין לו זכות קיום והוא חי בחסד כמו קודם מתן תורה, ולכן די לו באכילת חלב המרמזת לחסד ואסור הוא באכילת בשר המרמז לדין, ורק תלמיד חכם שגרים באורייתא תדיר מותר באכילת בשר, שבזכות עסק התורה חי ע"פ דין.

כתב הרמ"א (או"ח סי' תצד סעי' ג), ונ"ל הטעם [שאוכלים מאכלי חלב] שהוא כמו השני תבשילין שלוקחים בליל פסח, זכר לפסח וזכר לחגיגה, כן אוכלים מאכל חלב ואח"כ מאכל בשר וצריכין להביא עמהם ב' לחם על השלחן שהוא במקום המזבח, ויש בזה זכרון לב' הלחם שהיו מקריבין ביום הבכורים, ע"כ.

אפשר לרמז בזה מה דאיתא בתורת אבות ששתי הלחם שהיו מביאים בשבועות מרמזים לאהבה ויראה, והנה ה'חלב' הוא כנגד החסד [כנ"ל מהבני יששכר דל'הגיד ב'בוקר ח'סדך, ר"ת חלב]

[ג] מביא שם מדברי התוספות יו"ט (ברכות פ"ז מ"ג) וז"ל, התורה לא נתנה אלא בחסדו כדאמר (ישעיה מב כא) 'למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר', כי אין זה שורת הדין הנותנת להודיע דרכיו ומשפטיו לברואים, והרי לא עשה כן לכל עובדי כוכבים שהם גם כן ברואיו, ולפיכך תיקנו בברכת התורה שם זה שם הוי"ה שהוא מידת הרחמים, עיי"ש.

היינו אהבה, ואילו 'בשר' הוא כנגד הגבורה כנ"ל והיינו יראה, אשר על כן אוכלים ביום מתן תורה מאכלי 'חלב' וכן מאכלי 'בשר' דייקא, הרומזים לאהבה ויראה ומביאים עמם לשולחן שתי לחם שהם מרמזים ג"כ לאהבה ויראה.

קריאת התורה

ויבוא משה ויקרא לזקני העם וישם לפניהם את כל הדברים האלה אשר צוהו ה', ויענו כל העם יחדו ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה וישב משה את דברי העם (שמות יט ז-ח).

יש לדקדק לכאורה הול"ל 'כל אשר ידבר', בלשון עתיד, דבפשטות הכוונה על כל התורה שעתידים לשמוע מהקב"ה.

ואפשר לומר ע"פ מה דאיתא בסידורו של שבת (ח"א שורש א ענף א) דהא דציוה הקב"ה למשה לומר לישראל שיהיו ממלכת כהנים וגוי קדוש וסגולה מכל העמים, היה כדי להעמיד את ישראל בנסיון אם ירצו לקבל את התורה מפני גדולה זו כמשמשים את הרב על מנת לקבל פרס או לא, אמנם ישראל מחמת רוב טוב לבבם ואהבת ה' והתורה מאסו בכל ולא הטו אזנם לזה, והשיבו כולם כאחד יחד וכו', רצוננו רק כל אשר דבר ה' נעשה, בלי שום מחשבת חוץ לקבלת הגדולה והכבוד ולטוב ולתועלת לנו, רק למען דבר ה' למען שמו באמת ובתמים וכו', עכת"ד.

ואפשר לומר דזה נרמז כאן בפסוק 'כל אשר דבר ה' נעשה', ונקט הלשון 'דבר' שהוא דיבור קשה, וכוונתם על הדיבורים הללו שאמר ה' למשה לומר להם, ואמרו בני ישראל שהם כדיבור קשה עבורם, כי אין צריכים לשום גדולה וכבוד וכל מאויים לעבוד את ה' בלי פניות, ושפיר כתיב 'כל אשר דבר' בלשון עבר.

ויגד משה את דברי העם אל ה' (שמות יט ט).

את דברי העם. תמוה על לכך זה שמעתי מהם שלמנם לשמוע ממך, אינו דומה השומע מפי שליח לשומע מפי המלך, למנם לרמות את מלכנו: (רש"י)

איתא במאור ושמש (במדבר ד"ה בגמרא פסחים) שמעלת הענוה היא שלימות הנבראים וע"כ שיבח הקב"ה את משה עבדו שהוא העניו מכל האדם, ומי שהוא בתכלית הענוה אינו מבקש מדרגות שאינו ראוי אליהם כי יודע את מקומו. ומבאר שם שדברי בני ישראל, רצוננו לראות מלכנו, לא היה כרצון ה', שהרי לא אחזו בזו המדריגה, ומה להם לבקש מה שלא נתן להם הקב"ה, וע"כ נצטוו במצות פרישה כי אולי ע"י פרישותם והזדככותם יגיעו למידת הענוה והכנעה אמיתית ולא ישתוקקו למדרגה שהיא למעלה מהכנתם, עיי"ש ויערב לך.

ואפשר להוסיף ביאור מה השייכות בין מצות פרישה למידת ענוה, על פי מה דאיתא בעבודת ישראל (שבועות) וז"ל, 'אל תגשו אל אשה' (שמות יט טו), דהנה העובד ה' על מנת לקבל פרס נקרא במדרגת 'אשה', בחינת מקבל כאשה, אבל העובד לה' כדי לעשות נחת רוח להקב"ה ולא לשום תועלת עצמו זה נקרא בבחינת 'זכר', וזהו שאמר משה רבינו ע"ה 'אל תגשו אל אשה', ר"ל, שלא תעבדו את ה'

בבחינת 'אשה' על מנת שתקבלו שכר, רק כדי לעשות נחת רוח להבורא, ע"כ. והנה בקשת בני ישראל 'רצוננו לראות את מלכנו' שהוא בקשת מדריגות וכנ"ל, הוא ענין של עבודה על מנת לקבל פרס שהוא בבחינת מקבל, וע"כ נאמר להם מצות פרישה 'אל תגשו אל אשה', כלומר, שלא יעבדו את ה' על מנת לקבל פרס כלל, אלא רק לעשות נחת רוח לבורא יתברך כמבואר בעבודת ישראל הנ"ל, וממילא יאריכו במידת ולא יבקשו שום מדריגה שלא נתן להם הקב"ה.

וקדשתם היום ומחר (שמות יט י).

איתא בגמ' (שבת פז.) שמשה הוסיף יום אחד מדעתו ודרש, 'היום ומחר', היום כמחר, מה למחר לילו עמו אף היום לילו עמו. נראה לבאר על דרך העבודה, בהקדם מה דאיתא מהבעש"ט הק' זי"ע (בראשית ע) שצריך האדם לקשור את ימי הקטנות עם ימי הגדלות וכו', ע"כ. והענין בזה הוא שישים האדם אל לבו בזמן שהוא בגדלות, היינו כשיש לו חשק ורצון עז ללמוד וכו' שיבואו ימים שלא יהיה לו שום חשק וירגיש מרירות וכו', ואם הוא מקבל על עצמו בזמן שהוא בגדלות ללמוד גם בימים של קטנות שלא יהיה לו חשק, ע"י זה יוכל בנקל להפוך הקטנות לגדלות. ועל דרך זה יש לבאר הא דאמרינן בתפילת מעריב, 'בשכבנו ובקומנו נשיח בחקיך ונשמח בדברי תלמוד תורתך ומצותיך לעולם ועד', והענין הוא שמי שאין לו כ"כ חשק ורצון ללמוד אז כל טרדה קלה תפריד אותו מהלימוד ומיד יתבטל, אבל מי שיש לו חשק ורצון עז ללמוד אז מתגבר על כל הקשיים ולומד בהתמדה, ובפרט ע"י ששם אל לבו בזמן שיש לו חשק ללמוד שיבוא זמן שלא יהיה לו חשק ומקבל על עצמו לעסוק בתורה בהתמדה בכל זמן.

ואפשר לומר שענין זה נרמז הכא, 'בשכבנו', היינו בזמן שכיבה שהאדם חוזר מעבודתו לעת ערב והוא עייף ויגע, ויצרו אומר לו שאין בכחו ללמוד כעת אלא שיאכל קמעא ויישן קמעא וכו', 'ובקומנו', היינו בבוקר כשהאדם קם משנתו אז היצר הרע אומר לו שלא ישן מספיק והקור בחוץ וכו', מ"מ גם אז צריך להתגבר ולקיים 'ונשיח בחקיך', והולך ומבאר שהעצה לכך שיוכל לקיים את הדבר הזה היא, 'ונשמח בדברי תלמוד תורתך ומצותיך לעולם ועד', ר"ל, בכח זה שלומדים בשמחה ובחשק תמיד אז מתגברים על כל הקשיים והטרדות המפריעים מהלימוד ואין מתפעלים מהיצר הרע המנסה לבטל את הלימוד התירוצים שונים כנ"ל.

ובזה יש לבאר שמשה רבינו רצה ללמד יסוד גדול לכלל ישראל, וזהו שדרש, 'היום ומחר', היום כמחר, מה למחר לילו עמו, היינו דבשעה שאדם דוחה את עניני הרוחניות ואומר ש'למחר' יעשה כן אם עשה כן הרי לילו עמו, היינו מטעם שאין לו אור וחיות שע"כ אינו חפץ ללמוד עתה, אף 'היום לילו עמו', כלומר, שגם ביום מתן תורה עצמו שראו והרגישו בגילוי אלקות מ"מ צריכים אתם לדעת כי 'לילו עמו', כלומר שיהיו ימי חשכות, וע"י זה שיתקבלו על עצמם לעסוק בתורה בכל זמן ומצב תוכלו לעסוק בתורה בהתמדה כראוי תמיד.